

Üniversite Öğrencilerinin Depreme İlişkin Farkındalığı ve Deprem Stresiyle Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi

Melike Yalçın¹

Öz

Bu araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Fakültesine bağlı sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin deprem farkındalığı ve deprem stresiyle baş etme stratejilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada sosyodemografik form, Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği kullanılmıştır. Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği 'ne göre katılımcılar deprem stresiyle orta düzeyde baş etmektedir ($\bar{X}=35,50\pm 5,94$). Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeğinin alt boyutlarından olumlu yeniden değerlendirmeyi ($\bar{X}=12,97\pm 3,63$) daha çok kullanmaktadırlar. Katılımcıların ($t[193]=1,07$; $p>,05$) ve yakınlarının ($t[193]= -,092$; $p>,05$) depreme maruz kalması ile deprem stresiyle baş etmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği 'ne göre katılımcılar orta düzeyde deprem farkındalığına sahiptir ($\bar{X}=74,31\pm 13,09$). Yakını depreme maruz kalmayan katılımcıların Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği puan ortalaması ($\bar{X}=3,54\pm 5,57$) yakını depreme maruz kalanların puan ortalamasından ($\bar{X}=3,31\pm 5,59$) daha yüksektir ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t[193]= -2,355$; $p<,05$). Bu araştırmanın sonuçları kapsamında başta üniversitelerde olmak üzere toplumun tüm kesimlerinde afetlere hazırlık ve bilinçlendirme çalışmalarının nitelik ve nicelik olarak artırılması önerilerine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Deprem Farkındalığı, Deprem Stresi ile Baş Etme, Üniversite Öğrencileri

Examining University Students' Awareness of Earthquakes and Strategies to Cope with Earthquake Stress

Abstract

This research was carried out to examine the earthquake awareness and coping strategies of the students of social work and child development departments of Afyon Kocatepe University Sandıklı Faculty of Applied Sciences. Sociodemographic form, Scale of Coping Strategies with Earthquake Stress and Sustainable Earthquake Awareness Scale were used in the study conducted using quantitative method. According to the Scale of Coping Strategies with Earthquake Stress, the participants cope with earthquake stress at a moderate level ($\bar{X}=35.50\pm 5.94$). They use positive reappraisal ($\bar{X}=12.97\pm 3.63$) more than the sub-dimensions of the Strategies for Coping with Earthquake Stress Scale. There is no statistically significant difference between the participants' ($t[193]=1.07$; $p>.05$) and their relatives' ($t[193]= -.092$; $p>.05$) subjected to earthquake and coping with earthquake stress. According to the Sustainable Earthquake Awareness Scale, the participants have moderate earthquake awareness ($\bar{X}=74.31\pm 13.09$). The mean Sustainable Earthquake Awareness Scale score of the participants whose relatives were not subjected to

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Sandıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, AKU, Afyonkarahisar
e-posta / e-mail: myalcin@aku.edu.tr ORCID NO: 0000-0002-2312-276X

earthquake ($\bar{X}=3,54\pm,57$) is higher than the mean score of the participants whose relatives were subjected to earthquake ($\bar{X}=3,31\pm,59$) and shows a statistically significant difference ($t[193]=-2,355$; $p<,05$). Within the scope of the results of this research, recommendations are given for increasing the quality and quantity of disaster preparedness and awareness raising activities in all segments of the society, especially in universities.

Keywords: Earthquake, University Students, Coping with Earthquake Stress, Earthquake Awareness

1. GİRİŞ

1.1. Deprem, Topluma Etkileri ve Deprem Farkındalığı

Bilindiği üzere ülkemizde geçmişten bugüne kadar pek çok doğal afet olayı yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Deprebilimcilere göre ülkemiz coğrafi konumu itibariyle de pek çok bölgede depremlerin meydana gelmesi açısından riskli bir konumdadır ve olası depremlere açıktır. Deprem, yıkıcı etkileri bakımından son dönemde görülen en önemli afet olaylarından biri olmuştur. Nitekim, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ve Hatay merkezli, 11 ili etkileyen, binlerce can ve mal kaybına neden olan, yüzyılın felaketi olarak adlandırılan büyük bir deprem meydana gelmiştir (Erdoğan, 2023).

Doğal afetler büyüklüklerine göre yalnızca bireysel kayıplar, yaralanmalar, ölümler ya da ruhsal sorunlara yol açmamakta aynı zamanda toplumun kriz durumuna ilişkin algı ve değerlendirmelerinde de etkilere neden olabilmektedir. Nitekim ülkemizde 6 Şubat'ta meydana gelen, binlerce can ve mal kaybına yol açan deprem felaketinin yalnızca depreme maruz kalanlarda değil, tüm toplumda da büyük etkilere neden olduğu açıktır (Başgöl ve Biray, 2023).

Özellikle depreme doğrudan maruz kalanların başta psikososyal sorunlar olmak üzere, gelecek kaygısı, göç, temel hizmetlerin kesintiye uğraması gibi pek çok çok sorunla yüz yüze geldiği açıktır (Bozkurt, 2023). Genç yaş grubundakiler ise yetişkinlerle karşılaştırıldığında kaynaklara ulaşma, deneyim ve beceri açısından doğal afetlerden etkilenen savunmasız gruplar arasında yer almaktadır (La Greca ve Silverman, 2009; Powell vd., 2018).

Depremler, yıkıcı etkileri bakımından en çok can kaybına yol açan afet olaylarından biridir. Bu nedenle toplumsal farkındalığın artırılması açısından önem verilmesi gereken konulardandır. Ülkeler, afet öncesi önlem ve afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Meydana gelebilecek olası zararların azaltılmasına toplumsal farkındalık ve bilincin geliştirilmesinin önemli olduğunun altı çizilmektedir. Nitekim, etkili bir afet yönetiminde deprem öncesinde, deprem anında ve depremden sonra yeterli bilgiye sahip olmayan toplumların iyileştirme çalışmalarının zayıf kalmasına neden olacağı belirtilmektedir (Yolcu ve Bekler, 2020; Budak ve Kandil, 2023).

Afet bilincinin oluşturulması ile bireyler yaşadıkları bölgede olabilecek doğal tehlikeleri bilip, sorgulayabilecek, ilgililerin koyduğu kurallara uyup bu konuda üzerine düşen görevleri de yerine getirme kapasitesine sahip olabileceklerdir (Dölek, 2019). Böylece olası bir deprem durumunda yapılması ve dikkat edilmesi gerekenler hakkında bilinçlenerek, olası sonuçlarından olumsuz etkilenme düzeyleri de azalabilir. Afetler konusunda yeterli bilgi ve bilince sahip olmamak hem deprem öncesi hazırlık çalışmalarını hem de depremin yıkıcı etkileriyle baş etmeyi zorlaştırmaktadır (Akalin vd., 2020; Bıçakçı ve Okumuş, 2023). Bu nedenle bireylerin deprem gibi bir gerçeğe ilgili farkındalıklarının bilinmesi gerekmektedir. Bilginin, hazır bulunuşluk üzerinde oldukça etkili olduğuna da değinilmektedir (Sözen, 2019b; Ao vd., 2021). Depreme ilişkin hazır bulunuşluk, deprem öncesi hazırlık faaliyetlerini, bir deprem meydana geldiğinde paniğe kapılmadan gerekenlerin yapılmasını ve deprem sonrasını da kapsayacak şekildeki eylemleri içermektedir (Berkay, Çelen ve Kuşdil, 2003; Akalin vd., 2020).

1.2. Deprem Stresiyle Baş Etme

Depremler ekonomik, sosyal, psikolojik olarak yıkıcı etkileri sebebiyle stres verici olaylardan biridir (Bıçakçı ve Okumuş, 2023). Türkiye, coğrafi olarak deprem kuşağı üzerinde bulunmakta olup, geçmişte pek çok yıkıcı etkiye sahip deprem meydana gelmiş, gelecekte de depremlerin yaşanması muhtemel bir konumdadır (Akalin vd., 2020; AFAD [Afet ve Acil Durum Başkanlığı], 2024).

Bireyler, deprem gibi beklenmedik bir zamanda meydana gelen, pek çok can ve mal kaybına yol açan, sonuçları itibarıyla tüm toplumu derinden etkileyen bir stres durumuyla ise çeşitli şekillerde baş etmektedirler.

Stresle baş etme, stres sonucu meydana gelen gerilimi gidermeye yönelik duygusal ve davranışsal birtakım tepkileri içermektedir (Erdoğan ve Aksoy, 2020). Lazarus'un (1993) çalışmalarına göre bireyler stresli durumlarla iki şekilde başa çıkmaktadırlar. Bunlardan ilki sorun odaklı başa çıkma iken, diğeri duygu odaklı başa çıkmadır. Sorun odaklı baş etme yöntemi, bireyin doğrudan eylem yoluyla, strese neden olan sorunu çözmesiyle ilgilidir. Burada stres veren durumu yönetebilmek için bireysel davranışların düzenlenmesi söz konusudur. Bu yöntem daha çok davranış odaklıdır. Duygu odaklı baş etme yönteminde ise, strese neden olan olayın anlamı içsel olarak düzenlenerek olay üzerinde kontrol edilebilirlik açığa çıkarılmaktadır (Pincus ve Friedman, 2004; Fahrudin, 2012; Schoenmakers vd., 2015). Kullanılan başa çıkma yöntemi, stresli durumun kontrol edilip edilmediğine göre de değişmektedir. Kişi durumu kontrol edilebilir olarak değerlendirdiğinde daha çok problem odaklı stratejiler kullanırken, durumu kontrol edilemez olarak değerlendirdiğinde daha çok duygu odaklı baş etme stratejilerini kullanmaktadır (Lazarus, 1993).

Çoğu stres etkeni her iki başa çıkma biçimini ortaya çıkarsa da bireyler yapıcı bir şeyi eyleme dönebileceklerini hissettiklerinde sorun odaklı başa çıkma yöntemini daha çok kullanırken, stres etkeninin katlanılması gereken bir şey olduğunu düşündüklerinde duygu odaklı başa çıkmayı daha çok kullanabilmektedirler. Her bireyin stresli durum karşısında verdiği tepki ve baş etme stratejileri birbirinden farklıdır. Olayı yorumlama şekli, stres faktörünün büyüklüğü, bireyin psikopatolojik durumu vb. etkenler stresle baş etme biçimini etkilemektedir. Bununla birlikte bireylerin stresli olayları değerlendirme şekilleri ve bu tür durumlarda verdikleri tepkileri ve kullandıkları yöntemleri bilmek, benzer durumlarla karşılaştıklarında da benzer yöntemleri kullanabilmeleri için bir kaynak teşkil etmektedir (Matthieu ve Ivanoff, 2006).

2. LİTERATÜR TARAMASI ve GEREKÇE

Geniş örgütlerin ve kurumların afet olaylarına hazırlık açısından önemi oldukça büyüktür. Üniversitelerde söz konusu kurumlardan biridir. Özünde afetlere ilişkin bilinç oluşturma çalışmalarının erken çocukluk döneminde başlaması gerektiği, bu kapsamda eğitim kurumlarının da bu anlamda önemli olduğuna değinilmektedir (Budak ve Kandil, 2023). Öte yandan üniversitelerdeki eğitimlerde afetlere ilişkin yapılacaklar hakkında farkındalık ve bilincinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Tkachuck vd., 2018).

Üniversite öğrencileri ve diğer nüfus gruplarının deprem farkındalığı ve depremlere hazırlıklı olmaları ile ilgili araştırmalar genellikle cinsiyet, yaş, sınıf, öğrenim görülen bölüm, not ortalaması, ikamet edilen yer ve fakültede buldukları kat, afetler ve deprem hakkında bilgi sahibi olma, deprem konusundaki bilgi kaynakları, daha önce afetler hakkında almış oldukları eğitimlerin etkisi, afet eğitimi alma isteği, afet eğitimlerinde kullanılan eğitim araçlarının etkisi gibi değişkenler çerçevesinde incelenmiştir (Dikmenli ve Yakar, 2019; Kıvrak, 2019; Sözen, 2019a; Sözen, 2019b; Arpalık, 2021; Türksever, 2021; Bilen ve Polat, 2022; Özdemir ve Şahinöz, 2022; Akman ve Şahin, 2023; Budak ve Kandil, 2023; Değirmenci ve Altunay, 2024; Atalay, 2024). Ancak,

deprem farkındalığı ve depreme hazırlıklı olma ile bireylerin kendilerinin ve yakınlarının depreme maruz kalması arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

Yine üniversite öğrencileri ve diğer grupların deprem stresiyle baş etmeleri kapsamındaki çalışmalar incelendiğinde ise cinsiyet, yaş, sınıf, medeni durum, öğrenim görülen bölüm, depremi yaşadığı şehir, aile desteği, dini inanç, deprem sırasında yaşanan korku, depremde enkaz altında kalma, depremde yaralanma, yakın kaybı, ikametinin hasar durumu, algılanan sosyal destek, çözüm odaklılık, kişilik tipi, deprem hakkındaki bilgi düzeyi gibi değişkenler çerçevesinde incelendiği görülmektedir (Akalin vd., 2020; Erdoğan ve Aksoy, 2020; Özgölet ve Utkucu, 2021; Gören, 2023; Sözen ve Genç, 2023; Aloglu ve Güllü, 2024).

Bu çalışmada ise benzer çalışmalardan farklı olarak her an gerçekleşebilecek deprem gibi bir gerçek ile kişinin kendisi ve yakınlarının bu olaya maruz kalması kapsamındaki farkındalık ve baş etme durumları arasındaki ilişki incelenmektedir. Depreme maruz kalma değişkeni kişi ya da yakınının daha önce herhangi bir depreme maruz kalma deneyiminin olup olmadığı şeklinde ele alınmıştır. Deneyimlenen deprem olayında mal ya da can kaybı yaşamış olma ya da depremin şiddeti açısından bir fark bulunması ayrıca değerlendirilmemiştir. Bireyin kendisinin ya da bir yakınının deprem hakkındaki farkındalığının depremden önce ve deprem sırasında ve sonrasında neye dikkat etmesi gerektiği ve nasıl davranacağını etkileyebileceği değerlendirilmektedir. Bu noktada alınabilecek önlemlerin belirlenebilmesi için hem bireylerin kendilerinin hem de yakınlarının deprem deneyimlerine değinmenin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bir konu hakkındaki bilgi düzeyinin artmasının o konu hakkındaki farkındalığı da arttırabileceği bunun ise koruyucu önleyici çalışmaların niteliğine de yansiyabileceği düşünülmektedir. Deprem gibi stresli bir durum hakkındaki bilgi ve farkındalığın arttırılması aynı zamanda uygun baş etme stratejilerinin geliştirilmesi açısından da önemli görülmektedir. Nitekim literatürde de afetler hakkındaki bilgi ve farkındalığın bireylerin söz konusu durumla baş etme kapasitesini arttırdığına değinen çalışmalar bulunmaktadır (Adelisa ve Wibowo, 2023). Bununla birlikte araştırmanın gerçekleştirildiği ilin deprem açısından oldukça riskli bir konumda olmasının da çalışmanın önemini arttırdığı değerlendirilmektedir.

Çalışmanın üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olmasının nedenleri ise şöyle düşünülmektedir. Üniversite öğrencileri toplumun genç nüfus grubu oluşturduklarından önleyici çalışmalar açısından önemli bir yerde durmaktadırlar. Öte yandan hem sosyal hizmet bölümü hem de çocuk gelişimi bölümü mezunları alanda uygulamaya dayalı bir meslek icra edeceklerdir. Bu kapsamda çalışacakları gruplarda göz önüne alındığında deprem gerçeğine ilişkin farkındalık ve baş etme durumları aynı zamanda diğer gruplar içinde çarpan etkisi oluşturabilecektir.

Bu kapsamda bu çalışma ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümü öğrencileri özelinde üniversite öğrencilerinin depreme ilişkin farkındalıkları ile deprem stresiyle baş etme stratejilerinin araştırma yoluyla saptanması, bu kapsamdaki önerilere yer verilmesi ve bilgilendirmenin sağlanması amaçlanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Yöntem başlığı altında; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma kesitsel araştırma modeline göre yürütülmüştür. Kesitsel çalışmalar, zaman içinde sabit bir noktada olguların durumunu veya olgular arasındaki ilişkileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Ihudiebube-Splendor ve Chikeme, 2020). Bu modelin kullanılmasının nedeni

araştırmacıya zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlaması ve sıklık analizleri için uygun olmasıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın veri toplama araçları kolay ulaşılabilir olması nedeniyle Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Fakültesi sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde Yüksekokula bağlı sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümlerinde toplam 476 öğrenci bulunmaktadır. Veri toplama araçlarının doldurulması için üniversite öğrencilerine üç kez çağrı yapılmış ancak gönüllü 195 kişiye ulaşılabilmiştir. Araştırma Şubat 2023-Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları Google Formsa aktarılmış, oluşturulan link üniversite öğrencileri ile sınıf gruplarında paylaşılmış ve çevrimiçi ortamda uygulanarak veriler elde edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu” Yöndem ve Eren (2008) tarafından geliştirilen “Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği” (DSBSÖ) ve Genç ve Sözen (2017) tarafından geliştirilen “Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği” (SDFÖ) kullanılmıştır.

Sosyo-demografik bilgi formunda öğrencilerin bölümü, sınıfı, öğrenimi boyunca ikamet ettiği yer, yaşı, cinsiyeti, yaşamının herhangi bir döneminde depreme maruz kalma durumu, yaşamının herhangi bir döneminde herhangi bir yakınının depreme maruz kalma durumuna ilişkin sorular bulunmaktadır.

DSBSÖ, bireylerin deprem gibi stresli bir durumla baş etme stratejilerini ölçmektedir. Üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar Dini Baş Etme (1,2,3,4, 5. maddeler), Olumlu Yeniden Değerlendirme (6, 7, 8, 9, 10 ve 11. maddeler) ve Sosyal Destek Aramadır (12, 13, 14, 15, 16. maddeler). Ölçek 4'lü likert tipinde bir ölçektir (1: Hiçbir zaman ve 4: Her zaman). Ölçekten alınabilecek puan 16 ile 64 arasında değişmektedir. DSBSÖ dini boyutta baş etmede öğrencilerin dua etme, kendini Allah'a emanet etme, ölümden kaçınılmayacağı şeklinde düşünme, kaderin değişmeyeceği inancı, dini görevleri daha çok yerine getirme gibi inanç ve din temelli davranışları kullanmalarına yönelik sorular bulunmaktadır. Olumlu yeniden değerlendirme alt boyutunda daha çok yaşam hakkında iyimser olma, olumlu düşünmeye çalışma, olumsuzluklarla mücadele etme, olanları büyütmemeye, deneyim şeklinde kabul etme, kendine zaman tanıma gibi iyimser düşünce temelinin ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Sosyal destek arama alt boyutunda ise duygularını, korkularını aile ya da arkadaş ile paylaşma, duygularını kendine saklama, korku ya da kaygıları paylaşmama, söz konusu sorunla daha iyi baş edebilen kişilerle konuşma gibi davranışları ölçen sorular bulunmaktadır. Dini Baş etme ve Sosyal Destek Arama alt ölçeklerinin puan aralıkları 5-20, 6 maddeden oluşan Olumlu Yeniden Değerlendirme alt ölçeğinin puan aralığı ise 6-24'dür. Sosyal destek arama alt ölçeğinde iki madde (4 ve 12 madde) ters puanlanmaktadır. Ölçeklerden alınan puanın yüksekliği, bireyin o baş etme stratejisini daha fazla kullandığını, düşüklüğü ise daha az kullandığını göstermektedir. DSBSÖ'nin orijinal güvenilirlik çalışması için Cronbach Alpha İç Tutarlılık güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayıları Dini Baş etme için $\alpha=,85$, Olumlu Yeniden Değerlendirme için $\alpha=,69$ ve Sosyal Destek Arama için $\alpha=,74$ olarak bulunmuştur.

SDFÖ bireylerin deprem konusundaki farkındalık düzeyini değerlendirmekte olup, üç faktörden oluşmaktadır. Ölçeği oluşturan faktörler, maddelerin ilgili literatüre göre belirlenen madde ifadelerine bakılarak isimlendirilmiştir. Buna göre birinci faktör Deprem Yapı İlişkisi, ikinci faktör Deprem Hazırlığı Uygulaması, üçüncü faktör ise Depreme Karşı Hazırlıklı Olmadır. Birinci alt boyut dört, ikinci alt boyut 11, üçüncü alt boyut ise yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki ilk 19 madde olumlu ifadelerdir. Depreme Karşı Hazırlıklı Olma Alt boyutunda yer alan toplam 3 madde (20, 21,

22) olumsuz ifadeler içerdiğinden ters yönde puanlanmaktadır (hiç katılmıyorum:5 puan, tamamen katılıyorum: 1 puan). Deprem Yapı İlişkisi faktöründe fiziksel yapı ve binaların depreme karşı uygunluğu yönündeki farkındalığı içeren; tehlike anında binanın tahliye edilmesiyle ilgili bilgiye sahip olma, yaşadığı ve öğrenim gördüğü binaların depreme karşı sağlamlığına güvenme soruları bulunmaktadır. İkinci faktör olan Deprem Hazırlığı Uygulamasında daha çok uygulamaya yönelik, olası deprem riskine karşı üniversite, yurt vb. yerlerde tatbikatların yapılması, fakülte binasının çıkış yönlendirmelerinin yeterliliği, aile ile deprem konusunun konuşulması, üniversite ve yurttan deprem konulu eğitimlerin yapılması ve bu eğitimlerin yararlılık durumu, ev ve yurt ortamında depreme karşı gerekli önlemlerin alınması, deprem çantası bulundurma, eşyaları duvara sabitleme, toplanma noktalarının belli olması gibi deprem öncesi hazırlık uygulamaları ölçülmektedir. Depreme Karşı Hazırlıklı Olma alt faktöründe bireysel, fakülte, yaşanan şehir, ülke düzeyinde olası bir depreme karşı hazırlıklı olma, olası bir depreme karşı güvende hissetme ve endişe durumu sorularını içeren deprem riskiyle ilgili hazırlıklı olma durumunu ölçen sorular yer almaktadır. Ölçekle ilgili olarak yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda, orijinal ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı birinci alt boyut için 0,752; ikinci alt boyutta 0,838; üçüncü alt boyut için ise 0,827 olarak hesaplanmıştır. SDFÖ'nin tüm maddeleri için hesaplanan Cronbach alfa ise 0,884 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, yaşamının herhangi bir döneminde depreme maruz kalma durumu ve yakınlarından herhangi birinin depreme maruz kalma durumuna ilişkin değişkenler için bağımsız örneklem t-testi; öğrenimi boyunca ikamet ettiği yer değişkeni için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. DSBSÖ ve SDFÖ arasındaki ilişkiye bakmak içinse pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- 1- Katılımcıların deprem stresiyle baş etme durumu cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 2- Katılımcıların deprem stresiyle baş etmesi yaşamlarının herhangi bir döneminde depreme maruz kalmalarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Katılımcıların deprem stresiyle baş etmeleri herhangi bir yakınının depreme maruz kalması açısından farklılaşmakta mıdır?
- 4- Katılımcıların deprem farkındalığı ikamet yerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 5- Katılımcıların deprem farkındalığı yaşamının herhangi bir döneminde depreme maruz kalmalarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 6- Katılımcıların deprem farkındalığı herhangi bir yakınının depreme maruz kalmasına göre farklılaşmakta mıdır?
- 7- Katılımcıların deprem stresiyle baş etmesi ile deprem farkındalığı arasında ilişki bulunmakta mıdır?

4. BULGULAR

Araştırma bulgularında öncelikle araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik bilgilerine yer verilmiştir. Daha sonra katılımcıların DSBSÖ ve alt ölçekleri ile SDFÖ ve alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması, bazı değişkenlerle arasındaki istatistiksel ilişki kapsamında incelenmiştir. Son olarak, DSBSÖ ve SDFÖ puan ortalamaları arasındaki istatistiksel ilişki değerlendirilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğunun ikinci sınıf öğrencisi (%34,9) olduğu, aile yanında ikamet ettiği (%47,7) ve kadın (%86,7) olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %52,3'ü yaşamının herhangi bir döneminde depreme maruz kalmış, %47,7'si ise depreme maruz kalmamıştır. Katılımcıların yakınlarından depreme maruz kalanların oranı %73,8 iken, yakınlarından depreme maruz kalmayanların oranı %26,2'dir.

Tablo 2’de DSBSÖ ve SDFÖ alt boyutlarının minimum, maksimum, ortalama, çarpıklık ve basıklık değerleri ile Cronbach Alpha analizlerine yer verilmektedir.

Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri

Değişkenler		N	%
Sınıf	1. Sınıf	52	26,7
	2. sınıf	68	34,9
	3. Sınıf	53	27,2
	4. Sınıf	22	11,3
İkamet Yeri	Yurt	80	41,0
	Aile	93	47,7
	Arkadaş	10	5,1
	Diğer	12	6,2
Cinsiyet	Kadın	169	86,7
	Erkek	23	11,8
	Belirtmek İstem.	3	1,5
Öğr. Depreme Maruz Kalma Durumu	Evet	102	52,3
	Hayır	93	47,7
Yakınının Depreme Maruz Kalma Durumu	Evet	144	73,8
	Hayır	51	26,2
	Toplam	195	100

Tablo 2’de de görüldüğü üzere ölçeklere ilişkin puanların istatistiksel analize uygunluğu kapsamında verilerin normal dağılımına bakılmıştır. Kullanılan ölçekler ve alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık katsayıları +1, -1 sınırları içerisinde yer almakta olup, söz konusu puanların normal dağılım gösterdiğini söylemek mümkündür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu araştırma kapsamında ölçeklerin güvenilirlik analizi sonuçlarına göre DSBSÖ iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,707$ ve SDFÖ iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,868$ olarak bulunmuştur. Cronbach's Alpha değerleri 0,70'den büyük olduğu için ölçme araçlarının güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Büyüköztürk, 2023). Bu araştırma kapsamında DSBSÖ alt boyutlarından dini baş etme iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,694$, olumlu yeniden değerlendirme iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,786$, sosyal destek arama iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,663$; SDFÖ alt boyutlarından deprem yapı ilişkisi iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,749$, deprem hazırlığı uygulaması iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,842$, depreme karşı hazırlıklı olma iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,793$ 'dür.

Katılımcıların DSBSÖ'nden aldığı puan ortalaması $\bar{X}=35,50\pm 5,94$ 'dür. Katılımcıların DSBSÖ alt boyutlarından olumlu yeniden değerlendirme puan ortalaması $\bar{X}=12,97\pm 3,63$, sosyal destek arama puan ortalaması $\bar{X}=12,04\pm 2,86$, dini baş etme puan ortalaması $\bar{X}=10,47\pm 3,20$ 'dir.

Tablo 2. Deprem Stresiyle Baş Etme Stratejileri Ölçeği ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği Betimsel İstatistik Analizleri ve Cronbach Alpha Değerleri

DSBÖ	N	Minimum	Maximum	\bar{X}	ss	Çarpıklık	Basıklık	α
Dini Baş etme	195	5	20	10,47	3,20	,386	-,010	,694
Olumlu Yeniden Değerlendirme	195	6	20	12,97	3,63	-,409	-,740	,786
Sosyal Destek Arama	195	5	20	12,04	2,86	,209	,770	,663
DSBÖ Toplam	195	17	49	35,50	5,94	-,640	,373	,707
SDFÖ								
Deprem Yapı İlişkisi	195	4	20	11,59	3,16	,295	,170	,749
Deprem Hazırlığı Uygulaması	195	11	55	34,7	7,71	,063	,474	,842
Depreme Karşı Hazırlıklı Olma	195	12	35	27,95	4,48	-,709	,190	,793
SDFÖ Toplam	195	27	110	74,31	13,09	-,165	,801	,868

Katılımcıların SDFÖ'den aldığı puan ortalaması $\bar{X}=74,31\pm13,09$ 'dur. Katılımcıların deprem hazırlığı uygulaması alt boyutundan aldığı puan ortalaması $\bar{X}=34,7\pm7,71$ depreme karşı hazırlıklı olma alt faktöründen aldığı puan ortalaması $\bar{X}=27,95\pm4,48$ deprem yapı ilişkisinden aldığı puan ortalaması $\bar{X}=11,59\pm3,16$ 'dır.

Bu araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin deprem stresiyle baş etme stratejileri ve deprem farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla ilgili ölçek puanları üzerinde tek yönlü varyans analizi ve bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. İlk bağımsız değişken olan cinsiyete göre katılımcıların deprem stresiyle baş etme stratejilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur

Tablo 3. Deprem Stresiyle Baş Etme Stratejileri Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu t testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	\bar{X}	standart sapma	t	serbestlik derecesi	p
DSBSÖ	Kadın	169	2,22	,37	,489	190	,62
	Erkek	93	2,18	,33			
Dini Baş etme	Kadın	169	2,06	,61	-1,194	190	,23
	Erkek	93	2,23	,68			
Olumlu Yeniden Değerlendirme	Kadın	169	2,19	,58	1,558	190	,12
	Erkek	93	1,98	,71			
Sosyal Destek Arama	Kadın	169	2,41	,57	,341	190	,73
	Erkek	93	2,37	,63			

Tablo 3'te de gösterildiği üzere katılımcıların DSBSÖ'den aldığı puan ortalaması istatistiksel olarak cinsiyete göre farklılaşmamaktadır ($t[190]=489$; $p>,05$). DSBSÖ alt boyutlarından dini baş etme ($t[190]=-1,194$; $p>,05$), olumlu yeniden değerlendirme ($t[190]=1,558$; $p>,05$) ve sosyal destek arama ($t[190]=,341$; $p>,05$) puan ortalaması istatistiksel olarak öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan katılımcıların daha önce depreme maruz kalma durumuna göre deprem stresiyle baş etme stratejilerinin farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Deprem Stresiyle Baş Etme Stratejileri Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Depreme Maruz Kalmasına Göre Farklılaşma Durumu t-testi Sonuçları

Puan	Depreme Maruz Kalma	N	\bar{X}	standart sapma	t	serbestlik derecesi	p
DSBSÖ	Evet	102	2,24	,38	1,07	193	,28
	Hayır	93	2,18	,35			
Dini Başetme	Evet	102	2,14	,62	1,135	193	,25
	Hayır	93	2,04	,66			
Olumlu Yeniden Değerlendirme	Evet	102	2,16	,61	,161	193	,87
	Hayır	93	2,15	,60			
Sosyal Destek Arama	Evet	102	2,43	,55	,764	193	,44
	Hayır	93	2,37	,59			

Tablo 4’e göre katılımcıların daha önce depreme maruz kalma durumuna göre deprem stresiyle baş etme stratejileri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sahip değildir ($t[193]=1,07$; $p>,05$). DSBSÖ alt boyutlarından dini baş etme ($t[193]=1,135$; $p>,05$), olumlu yeniden değerlendirme ($t[193]=,161$; $p>,05$) ve sosyal destek arama ($t[193]=,764$; $p>,05$) düzeyleri katılımcıların depreme maruz kalma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öte yandan depreme maruz kalan katılımcılar DSBSÖ alt boyutları puan ortalamasına göre en çok sosyal destek aramayla ($\bar{X}=2,43\pm,55$) ilgili baş etme yöntemini kullanmakta olup, en az dini baş etme ($\bar{X}=2,14\pm,62$) yöntemini kullanmaktadır.

Katılımcıların herhangi bir yakınının depreme maruz kalma durumuna göre deprem stresiyle baş etme stratejileri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Deprem Stresiyle Baş Etme Stratejileri Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Herhangi Bir Yakınının Depreme Maruz Kalma Durumuna Göre t-testi Sonuçları

Puan	Yakının Depreme Maruz Kalması	N	\bar{X}	standart sapma	t	serbestlik derecesi	p
DSBSÖ	Evet	144	2,21	,38	-092	193	,92
	Hayır	51	2,22	,34			
Dini Başetme	Evet	144	2,12	,66	1,08	193	,27
	Hayır	51	2,01	,58			
Olumlu Yeniden Değerlendirme	Evet	144	2,16	,62	,132	193	,89
	Hayır	51	2,15	,55			
Sosyal Destek Arama	Evet	144	2,37	,54	-,157	193	,11
	Hayır	51	2,51	,64			

Tablo 5’e göre katılımcıların genel olarak deprem stresiyle baş etme stratejileri düzeyi istatistiksel olarak herhangi bir yakınının depreme maruz kalması açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t[193]=-0,092$; $p>,05$).

Herhangi bir yakını depreme maruz kalanların DSBSÖ'den aldığı puan ortalaması $\bar{X}=2,21\pm,38$, yakını depreme maruz kalmayanların puan ortalaması ise $\bar{X}=2,22\pm,34$ 'tür. DSBSÖ alt boyutlarından dini baş etme ($t[193]=1,08$; $p>,05$), olumlu yeniden değerlendirme ($t[193]=,132$; $p>,05$) ve sosyal destek arama ($t[193]=-157$; $p>,05$) katılımcıların yakınının depreme maruz kalması açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yakını depreme maruz kalanların DSBSÖ alt boyutlarından dini baş etme puan ortalaması $\bar{X}=2,12\pm,66$, olumlu yeniden değerlendirme puan ortalaması $\bar{X}=2,16\pm,62$, sosyal destek arama puan ortalaması $\bar{X}=2,37\pm,54$ 'tür.

Katılımcıların sürdürülebilir deprem farkındalığı puan ortalamasının öğrenimleri boyunca ikamet ettikleri yere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 6'de gösterilmektedir.

Tablo 6. Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Öğrenimi Boyunca İkamet Ettiği Yere Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

SDFÖ									
Yaşadığı Yer	N	\bar{X}	ss	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yurt	80	3,34	,57	G.Arası	,597	3	,199		
Aile	93	3,37	,60	G.İçi	68.085	191	,356		
Arkadaş	10	3,60	,58	Toplam	68.682	194		,558	,643
Diğer	12	3,43	,71						
Toplam	195	3,37	,59						

Tablo 6'a göre katılımcıların depreme ilişkin farkındalık düzeyleri öğrenimleri boyunca ikamet ettikleri yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=,558$; $p>,05$). Puan ortalamaları açısından incelendiğinde ise deprem farkındalığına ilişkin puan ortalaması en yüksek arkadaşı yanında ikamet eden ($\bar{X}=3,60\pm,58$) öğrenciler arasındadır.

Katılımcıların deprem farkındalık düzeyinin depreme maruz kalma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Depreme Maruz Kalma Durumu Açısından t-testi Sonuçları

Puan	Dep.Maruz Kalma	n	\bar{X}	standart sapma	t	serbestlik derecesi	p
SDFÖ	Evet	102	3,37	,62	-207	193	,83
	Hayır	93	3,38	,56			
Deprem Yapı İlişkisi	Evet	102	2,90	,82	,150	193	,88
	Hayır	93	2,89	,75			
Depreme Hazırlığı Uygulaması	Evet	102	3,16	,71	,037	193	,97
	Hayır	93	3,16	,68			
Depreme Karşı Hazırlıklı Olma	Evet	102	3,95	,67	,-776	193	,43
	Hayır	93	4,03	,60			

Tablo 7'e göre katılımcıların deprem farkındalık düzeyi depreme maruz kalmaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t[193]= -207$; $p>,05$).

Depreme maruz kalan katılımcıların SDFÖ'den aldığı puan ortalaması $\bar{X}=3,37\pm,62$ iken, depreme maruz kalmayanların puan ortalaması $\bar{X}=3,38\pm,56$ 'dır. SDFÖ alt faktörleri olan deprem yapı ilişkisi ($t[193]=,150$; $p>,05$), deprem hazırlığı uygulaması ($t[193]=,037$; $p>,05$) ve depreme karşı hazırlıklı olma alt faktörleri ($t[193]= -,776$; $p>,05$) istatistiksel olarak katılımcıların depreme maruz kalmasına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Depreme maruz kalan öğrencilerin SDFÖ alt boyutlarından deprem yapı ilişkisi ortalama puanı $\bar{X}=2,90\pm,82$, deprem hazırlığı uygulaması ortalama puanı $\bar{X}=3,16\pm,71$, depreme karşı hazırlıklı olma ortalama puanı $\bar{X}=3,95\pm,67$ 'dir.

Katılımcıların deprem farkındalık düzeyinin yakınlarının depreme maruz kalma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur

Tablo 8. Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarının Katılımcıların Herhangi Bir Yakının Depreme Maruz Kalması Açısından t-testi Sonuçları

Puan	Yakını Dep.Maruz Kalma	N	\bar{X}	standart sapma	t	serbestlik derecesi	p
SDFÖ	Evet	144	3,31	,59	-2,355	193	,02*
	Hayır	51	3,54	,57			
Deprem Yapı İlişkisi	Evet	144	2,86	,77	-1,063	193	,28
	Hayır	51	3,00	,82			
Deprem Hazırlığı Uygulaması	Evet	144	3,09	,70	-2,418	193	,01*
	Hayır	51	3,36	,65			
Depreme Karşı Hazırlıklı Olma	Evet	144	3,94	,64	-1,952	193	,05*
	Hayır	51	4,14	,60			

* $p<,05$

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların SDFÖ'den aldığı puan ile yakınlarının depreme maruz kalması istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olduğu tespit edilmiştir ($t[193]=-2,355$; $p<,05$).

Katılımcıların herhangi bir yakının depreme maruz kalması SDFÖ alt faktörlerinden deprem yapı ilişkisi ($t[193]=-1,063$; $p>,05$) ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermezken, deprem hazırlığı uygulaması ($t[193]=-2,418$; $p<,05$) ve depreme karşı hazırlıklı olma ($t[193]=-1,952$; $p<,05$) ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t[193]=-2,418$; $p<,05$).

Bununla birlikte yakını depreme maruz kalan katılımcıların SDFÖ alt boyutlarından deprem yapı ilişkisi puan ortalaması $\bar{X}=2,86\pm,77$, deprem hazırlığı uygulaması $\bar{X}=3,09\pm,70$, depreme karşı hazırlıklı olma puan ortalaması $\bar{X}=3,94\pm,64$ 'tür.

Katılımcıların deprem stresiyle baş etme ve deprem farkındalığı arasındaki ilişki Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Deprem Stresiyle Baş Etme Puan Ortalaması ile Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Puan Ortalaması Arasındaki İlişki

	(1)	(2)
(1) Deprem Stresiyle Baş etme Ölçeği	1	,120
(2) Sürdürülebilir Deprem Farkındalığı Ölçeği		1

Tablo 9'da gösterilen Pearson korelasyon analizine göre katılımcıların deprem stresiyle baş etme stratejileri ile deprem farkındalıkları arasında düşük düzeyde ($r=.120$; $p>.05$) ve istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmaktadır. Çeşitli sınıflandırmalar olmakla birlikte, genellikle zayıf ($r=.00$ -.30), orta ($r=.31$ -.49), güçlü ($r=.50$ -.69) ve çok güçlü ($r=.70$ -.100) ilişki olduğu ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2006).

5. TARTIŞMA

Bilindiği üzere öğrenciler, üniversitelerin büyük nüfus grubunu oluşturmaktadır. Bu nedenle doğal afetlere karşı hazırlıklı olmak ve doğal afetlerin getirdiği stresli durumlarla baş etmede öğrencilerden elde edilecek bilgilerin önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Nitekim, deprem riskine ilişkin farkındalığın yüksek olması, oluşan bir deprem sonucu zararın en aza indirilmesi açısından da önem taşımaktadır (Sözen, 2019a). Buradan hareketle bu araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu 'na bağlı sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin deprem farkındalığı ve deprem stresiyle baş etme stratejilerinin belirlenmesi amacıyla katılım sağlamak isteyen 195 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada hem katılımcıların hem de herhangi bir yakınının depreme maruz kalma oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ülkemizde deprem gerçeğinin yaygınlığını göstermesi bakımından önemlidir. Ülkemiz Kuzey Anadolu, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu fay hattı üzerinde bulunmakta olup, çeşitli zamanlarda ve şiddette depremlerin meydana geldiği bir ülke konumundadır. Ülkemizde 1900-2023 yılları arasında şiddeti 7'nin üzerinde can ve mal kaybına yol açan 269 deprem meydana gelmiştir. Nitekim Şubat 2023 tarihinde 11 ilde yaklaşık 13 milyon kişiyi etkileyen depremler gerçekleşmiştir (URL 1). Bu çerçevede hem katılımcılar hem de yakınlarından herhangi birinin bahse konu depremlere maruz kalmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Deprem aniden başlaması, kontrol edilememesi, yıkıcı etkilerinin fazla olması gibi nedenlerle insan yaşamındaki stresli olaylardan biridir. Her bireyin ise stresli durumlara ilişkin baş etme stratejisi ve bu duruma verdiği yanıt birbirinden farklı olabilmektedir. Bu araştırmaya katılanların deprem stresiyle orta düzeyde baş ettikleri tespit edilmiştir. Deprem stresiyle baş etmede en çok olumlu yeniden değerlendirmeyi kullanırken, en az dini baş etme stratejisini kullanmakta oldukları tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, bu araştırmaya katılanlar, deprem gibi ani meydana gelen ve etkileme alanı geniş olabilen büyük bir stres kaynağıyla daha çok iyimser olma, olumlu düşünme ve olanları büyütmemeye çalışma, deneyim olarak kabul etme gibi daha çok duygu odaklı baş etme stratejisini kullanmaktadır. Nitekim daha önce de vurgulandığı gibi olaylar kontrol edilebilir olmaktan uzak olduğunda insanlar daha çok duygu odaklı baş etme stratejilerini kullanmaktadırlar (Lazarus, 1993). Burada da depremin kontrol edilemez bir durum olduğundan hareketle katılımcıların en çok duygu düzeyindeki baş etme stratejisini kullandıkları görülmektedir. Öte yandan bilinç düzeyindeki baş etme stratejisinin birey ve yaşamı üzerinde daha olumlu etkilere sahip olduğu ifade edilmektedir (Csikszentmihalyi, 1990, 1993 akt. Aydın, 2005).

Aloğlu ve Güllü'nün (2024) depreme maruz kalan üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği başka bir çalışmada öğrencilerin deprem stresiyle baş etme düzeyleri, mevcut çalışmadakinden daha yüksek bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin deprem stresine uyum düzeyinin ölçüldüğü bir çalışmada ise orta düzeyde bir uyum geliştirdiklerinden bahsedilmektedir (Adeliswa ve Wibowo, 2023). Yalnızca kadınların deprem stresiyle baş etme düzeyini ölçen başka bir çalışmada ise katılımcıların deprem stresiyle orta düzeyde baş ettikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte aynı araştırmada, mevcut araştırma bulgularıyla benzer şekilde katılımcıların deprem stresiyle baş etmede en çok olumlu yeniden değerlendirmeyi kullandıkları saptanmıştır (Başgöl ve Biray, 2023). Ülkemizde 477 kişi ile gerçekleştirilen başka bir araştırmanın sonuçlarına göre de katılımcıların deprem stresiyle baş etmede en çok olumlu yeniden değerlendirme stratejisini

kullandıkları saptanmıştır (Uğur vd., 2012). Aktif olarak deprem bölgesinde yaşayan bireylerle gerçekleştirilen çalışmalarda söz konusu kişilerin deprem stresiyle baş etmede daha çok önemsememe, ciddiye almama, inkâr etme gibi daha çok bilişsel düzeyde çıkma stratejileri geliştirdikleri saptanmıştır (Lehman ve Taylor, 1988; Lechliter ve Willis, 1996). Daha önceki çalışmalar ve literatürle paralel olarak bu araştırmanın sonuçlarına göre de katılımcılar deprem gibi kontrol edilemez bir durumla daha çok duygu odaklı başa çıkma stratejisini kullanılmaktadır.

Bununla birlikte depreme maruz kalanların deprem sırasında nasıl davrandıklarını ölçen çalışmalarda ise farklı sonuçlara ulaşıldığı göze çarmaktadır. Bir çalışmada bireylerin daha çok dışarıdaysa açık alanda beklemek, yaşam üçgeni oluşturmak ve masa altına girmek gibi davranış odaklı eylemlerde buldukları (Akalin vd., 2020) tespit edilmiştir. 1999 yılında Türkiye’de meydana gelen depreme maruz kalan kişilerin depremde ne yaptıklarını inceleyen başka bir çalışmada ise büyük kısmının dua etmek gibi dini pratiklere yöneldikleri, panikledikleri, ne yapacağını bilemeyip bekledikleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır (Kula, 2002).

Stresle baş etme durumu, cinsiyet, kültür, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenlere bağlı olarak değişmekle birlikte kadınların daha çok pasif ya da kaçınan baş etme mekanizmalarını kullandıkları belirtilmektedir (Seifge-Krenke ve Shulman, 1990). Bu çalışmada ise kadın öğrenciler, erkek öğrencilere göre deprem stresiyle baş etmede ortalama olarak daha yüksek puan almış olup, en çok eyleme dayalı olarak düşünülebilecek sosyal destek arama stratejisini kullanmaktadır. Başka bir çalışmaya göre ise kadınların olumlu değerlendirme gibi duygu odaklı baş etme stratejisini deprem stresiyle baş etmede daha çok kullandıkları ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Aksoy, 2020). Sonuç olarak cinsiyet açısından baş etme davranışının eylem ya da duygu odaklı olup olmayacağını söylemek mümkündür.

Bu çalışmada katılımcıların hem kendilerinin hem de herhangi bir yakının depreme maruz kalmasının deprem stresiyle baş etme durumuna etkisi incelenmiştir. Katılımcıların depreme maruz kalmaları ile stresle baş etmeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak DSBSÖ puan ortalamasına göre depreme maruz kalanlar depreme maruz kalmayanlara göre biraz daha yüksek puan almıştır. Burada, daha önceki deprem deneyiminin katılımcıların, stresle daha iyi baş edebilmelerinde etkisi olabileceği değerlendirilmektedir.

Katılımcıların deprem stresiyle baş etme düzeyleri ile yakınlarının depreme maruz kalması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Katılımcıların depreme maruz kalan yakınının olmasının, deprem stresiyle baş etme düzeyini artıran bir etkide bulunmadığı değerlendirilmektedir. Ancak gerçekleştirilen başka bir çalışmada yakını depremden etkilenen kişilerin depremle baş etme stratejilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Başgöl ve Biray, 2023).

Araştırmaya katılanların deprem farkındalığının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Başka çalışmalarda da mevcut araştırma bulgularına benzer şekilde öğrencilerin afet farkındalık düzeyinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Gezer ve Aksu, 2022; Adelsina ve Wibow, 2023; Sözen ve Genç, 2023). Benzer bazı çalışmalarda ise öğrencilerin afete hazırlık, temel afet bilinci ile ilgili konulardaki afet farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı bildirilmektedir (Gümüş Şekerci, Ayvazoğlu ve Çekiç, 2023; Değirmenci ve Altunay, 2024). Bunda Türkiye’de yakın tarihte gerçekleşen 6 şubat depremlerinin afetlere karşı bilgi ve bilinç düzeyinde artışa sebep olabileceği değerlendirilmektedir.

Katılımcıların SDFÖ alt boyutu puan ortalamasına göre en çok deprem hazırlığı uygulaması en az ise deprem yapı ilişkisinden puan aldıkları görülmektedir. Bu çerçevede katılımcıların deprem öncesi hazırlık kapsamında olası deprem riskine karşı üniversite, yurt vb. yerlerde tatbikatların

yapılması, fakülte binasının çıkış yönlendirmelerinin yeterliliği, yakınları ile deprem konusunun konuşulması, üniversite ve yurt gibi ortamlarda deprem konulu eğitimlerin yapılması ve depreme karşı gerekli önlemlerin alınması, deprem çantası bulundurma, eşyaları duvara sabitleme, toplanma noktalarının belli olması gibi daha çok buldukları çevreyi içine alan ve önlemeye dönük faaliyetler içeren bir farkındalığa sahip oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, katılımcılar tehlike anında binanın tahliye edilmesiyle ilgili bilgiye sahip olma, yaşadığı ve öğrenim gördüğü binaların depreme karşı sağlamlığına güvenme gibi daha çok fiziksel yapı ve binaların depreme karşı uygunluğu yönünde daha az hazırlık yapıldığını değerlendirmektedirler.

Bu çalışmada deprem deneyimine sahip bireylerin depreme karşı daha hazırlıklı olabilecekleri varsayılmıştır. Nitekim yapılan çalışmalarda afet deneyimi bulunan bireylerin afetlere karşı daha hazırlıklı oldukları tespit edilmiştir (Dikmenli ve Yakar, 2019; Karadeniz, 2020; Gezer ve Aksu, 2022; Değirmenci ve Altunay, 2024). Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çeşitli araştırmalarda da depreme maruz kalan öğrencilerin depreme yönelik hazırlığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tkachuck vd., 2018; Dikmenli ve Yakar, 2019). Ancak mevcut çalışmada bahsedilen araştırma sonuçlarından farklı olarak katılımcıların depreme maruz kalmaları ile deprem farkındalıkları arasında bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre ise depreme maruz kalan ve kalmayan katılımcıların SDFÖ puan ortalaması birbirine oldukça yakındır. Bununla birlikte katılımcıların sürdürülebilir farkındalığı ile depreme maruz kalmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak, katılımcıların SDFÖ puanı ile yakınının depreme maruz kalması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Tüm bu bulgular çerçevesinde bu araştırmaya katılan katılımcıların kendilerinin deprem deneyimi, depreme hazırlıklı olmaları açısından bir etkide bulunmazken, yakınlarından birinin depreme maruz kalmış olması, farkındalıklarını artıran bir etken olarak değişkenlik göstermektedir.

Katılımcıların deprem farkındalığı ile deprem stresiyle baş etme stratejileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Başka bir deyişle depreme ilişkin farkındalık ile deprem stresiyle baş etme arasındaki ilişki anlamlı değildir. Ancak, söz konusu ilişkinin daha geniş bir örneklem çerçevesinde incelenmesinin daha yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye doğal afetlerin meydana gelmesi açısından riskli bir konumda olup, sel, heyelan, deprem gibi olaylar sıklıkla meydana gelmektedir. Öte yandan söz konusu afet olaylarından en yıkıcı etkiye sahip olanlardan birini depremler oluşturmaktadır.

Deprem gibi yıkıcı etkileri bakımından önemli olan sorunla hangi baş etme yöntemlerinin kullanıldığı, bununla birlikte bu soruna ilişkin farkındalığın ve hazırlıklı olmanın öneminden hareketle gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçları kapsamında hem deprem öncesi, deprem sonrası ve deprem sonrası hakkında bilinçlenme, hem de binalar konusundaki depreme hazırlık çalışmalarının artırılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Afetler hakkındaki eğitimlerin, eğitimin her kademesinde yapılması gerektiği, koruyucu ve önleyici çalışmalar açısından söz konusu eğitim çıktılarının önemli olduğuna değinilmektedir (Değirmenci ve Altunay, 2024). Yapılan bazı çalışmalar afetler hakkındaki bilinçlendirme eğitimlerinin kişilerin deprem farkındalığını arttırdığını göstermektedir (Kıvrak, 2019; Budak ve Kandil, 2023). Bu kapsamda deprem öncesi önleyici düzeydeki çalışmaların önemi vurgulanmaktadır. Söz konusu hazırlık çalışmalarının aynı zamanda deprem gibi büyük bir stres kaynağı ile baş etme açısından da yararlı olabileceği düşünülmektedir. Yine çözüm odaklı bir

yaklaşımın depremlere hazırlıklı olma ve önlem alma açısından önem taşıdığı da aktarılmaktadır (Akalin, 2020). Bu çerçevede daha çok çözüme yönelik içeriklerin oluşturulması önerilmektedir.

Bununla birlikte her ne kadar afetler konusundaki eğitimlerin bireylerin farkındalığı ve bilinçlenmesi açısından önemli olduğu vurgulansa da yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere yeterli bir başarı düzeyine ulaşıldığını söylemek çok mümkün görünmemektedir. Bu nedenle afetlerle ilgili eğitimlerin etki analizlerinin yapılması, bu kapsamda içeriklerinin düzenlenmesi ve pratik çalışmalara da yer verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle söz konusu araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sandıklı Uygulamalı Bilimler Fakültesi sosyal hizmet ve çocuk gelişimi bölümlerinde öğrenim gören ve araştırmaya katılmak isteyen öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi bireylerin olayları yorumlama şekli, psikopatolojik durumu vb. durumlar stresli olaylarla baş etme şeklini etkilemektedir. Gerçekleştirilen bu araştırmada ise katılımcıların bahsedilen konulardaki durumları bilinmemektedir. Bu da araştırmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Öte yandan araştırma sonuçlarının üniversite öğrencilerine genellenebilmesi için daha geniş bir örneklem grubu ile çalışılabileceği değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği 24.02.2023 tarih ve 02 sayılı Kararı ile etik kurul izni bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Adeliswa, R. ve Wibowo, Y. A. (2023, August). Are students' adaptive capacity to earthquake disasters correlated with their knowledge?, In International Conference on Learning and Advanced Education (ICOLAE 2022) (pp. 1894-1906). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-086-2_151

AFAD. (2024). AFAD 2024-2028 Stratejik Planı https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/2024_2028-AFAD-Stratejik-Plani.pdf (Son erişim: 09.07.2023)

Akalin, S., Şakiroğlu, M., Tunç, B. ve Eren, S. (2020). Depreme önlem alma davranışını yordayan bazı değişkenlerin incelenmesi: Aydın ili örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(3), 977-993. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.528570>

Akman, D. ve Şahin, Ş. (2023). Isparta'da deprem afet bilinci toplumsal düzeyinin belirlenmesi. Teknik Bilimler Dergisi, 13 (2), 1-6. <https://doi.org/10.35354/tbed.1300148>

Aloğlu, N. ve Güllü, A. (2024). 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri yaşamış olan hemşirelik öğrencilerinin deprem stresi ile baş etme stratejilerinin incelenmesi. Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(2), 75-83. <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.1341759>

Ao, Y., Zhang, H., Yang, L., Wang, Y., Martek, I. ve Wang, G. (2021). Impacts of earthquake knowledge and risk perception on earthquake preparedness of rural residents. Natural Hazards, 107(2), 1287-1310. <https://doi.org/10.1007/s11069-021-04632-w>

Atalay, E. (2024). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin deprem bilgi düzeylerinin belirlenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 64, 141-152

Aydın, K.B., (2005). Akış kuramına dayalı stresle başa çıkma grup programının ergenlerin stresle başa çıkma stratejilerine etkisi, Yüksek Lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi

Başgöl, Ş. ve Biray, Y. (2023, Haziran 15-16). Kadınların deprem stresi ile baş etme stratejileri ve etkileyen faktörler. [Sözlü bildiri]. 2.Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri Kongresi, Trabzon.

Benzer, S. ve Arpalık, A. (2021). Farklı deprem bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem konusundaki bilgi düzeyleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 107-119,

Berkay, F., Çelen, N. ve Kuşdil, M. E. (2003) 1999 Marmara depreminin Mudanya halkı üzerindeki psiko-sosyal etkileri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 1-24.

Bıçakçı, A. B. ve Ergüney Okumuş, E., (2023). Depremin psikolojik etkileri ve yardım çalışanları. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14 (1), 218-248.

Bilen, E. ve Polat, M. (2022). Öğretmen adaylarının deprem farkındalığına ilişkin görüşleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 4(1), 155-173. <https://doi.org/10.46464/tdad.1098199>

Bozkurt, V. (2023). Depremin toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14(1), 89- 111

Budak, D. ve Kandil, N. (2023). Üniversite öğrencilerinin deprem bilgi düzeyleri ve sürdürülebilir deprem farkındalık düzeylerinin araştırılması: Spor bilimleri örneği. *Sportive*, 6(2), 29-40. <https://doi.org/10.53025/sportive.1322709>.

Büyüköztürk, Ş. (2023). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, Pegem Akademi, Ankara, 30. Baskı.

Carver, C. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-283

Değirmenci, Y., ve Altunay, F. (2024). Öğretmen adaylarının deprem farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 6(1), 161-180. <https://doi.org/10.46464/tdad.1437117>

Dikmenli, Y. ve Yakar, H. (2019). Öğretmen adaylarının afet bilinci algı düzeylerinin incelenmesi, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 386-416, <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2019.130>

Dölek, İ. (2019). Afetler ve afet yönetimi, Pegem Akademi, Ankara.

Erdoğan, C. N. ve Aksoy, Ö.N. (2020). Deprem stresi ile baş etme stratejileri balıkesir örneği. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(2), 88-103.

Erdoğan, B. (2023). Depremin sosyolojisi: 6 şubat felaketinin toplumsal ve kültürel boyutları. *TRT Akademi*, 8(18), 718-725. <https://doi.org/10.37679/trta.1306900>.

Gönen, A.B. (2023) Deprem afetinin depremi bizzat yaşamamış yetişkinler üzerindeki etkileri ve başa çıkma yöntemleri. *Marife*, 23(1), 80-100. <https://doi.org/10.33420/marife.1280604>

Gümüş Şekerci, Y., Ayvazoğlu, G., ve Çekiç, M. (2023). Üniversite öğrencilerinin temel afet bilinci ve farkındalık düzeylerinin saptanması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 74-81. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1136227>

Fahrudin, A. (2012). Psychosocial reaction and trauma after a natural disaster: The role of coping behavior. *Asian Social Work and Policy Review*, 6(3), 192-202. <https://doi.org/10.1111/j.1753-1411.2012.00070.x>

Genç, M. ve Sözen, E. (2021). The Sustainable scale of earthquake awareness, development, validity and reliability study. *International Electronic Journal of Environmental Education*, 11(1), 24-41 <https://doi.org/10.18497/iejeegreen.794680>

Gezer, U. ve Aksu, E. O. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), 400-408. <https://doi.org/10.52835/19maysbd.1224027>

Ihudiebube-Splendor, C.N. ve Chikeme, P.C. (2020). A descriptive cross-sectional study: Practical and feasible design in investigating health care-seeking behaviour of undergraduates. In: *Sage Research Methods Cases: Medicine and Health*. SAGE Publication <https://doi.org/10.4135/9781529742862>

Karadeniz, K. (2020). Trabzon ilinin Sürmene ilçesinde halkın afet profili: farkındalık ve hazırlık seviyelerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane Üniversitesi.

Kıvrak, Ö. (2019). Karabük ilinde deprem farkındalığı mevcut durumunun ve deprem eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin araştırılması. Yüksek Lisans tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Karabük Üniversitesi

Kula, N. (2002). Deprem ve dini başa çıkma. Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1(1), 234-255

La Greca, A.M. ve Silverman, W.K. (2009). Treatment and prevention of posttraumatic stress reactions in children and adolescents exposed to disasters and terrorism: What is the evidence?, *Child Development Perspectives*, 3(1), 4-10, <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2008.00069.x>

Lazarus, R.S. (1993). From psychology stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44 (1), 1-21. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.44.020193.000245>

Lechliter, G.J. ve Willis, F.N. (1996). Living with earthquakes: Beliefs and information. *Psychological Record*, 46(2), 391-397.

Lehman, D.R. ve Taylor, S.E. (1988). Date with an earthquake: Coping with a probable, unpredictable disaster. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13, 546-555.

Matthieu, M.M. ve Ivanoff, A. (2006). Using stress, appraisal, and coping theories in clinical practice: Assessment of coping strategies after disasters. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 6(4), 337-348, <https://doi.org/10.1093/brief-treatment/mhl009>

Özdemir, A. ve Şahinöz, T. (2022). Toplumda afet farkındalığı oluşturmaya yönelik kullanılan araçlar: Nitel bir çalışma. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 78-93. <https://doi.org/10.35341/afet.1083976>

Özgölet, B. ve Utkucu, M. (2021). Depremin yıkıcı etkisiyle başa çıkmada etkili olan etkenler. *Academic Perspective Procedia*, 4(2), 89-98. <https://doi.org/10.33793/acperpro.04.02.38>

Pincus, D.B. ve Friedman, A.G. (2004). Improving children's coping with everyday stress: Transporting treatment interventions to the school setting. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 7(4), 223-240 <https://doi.org/10.1007/s10567-004-6087-8>

Powell, T.M., Wegmann, K.M. ve Overstreet, S. (2018). Measuring adolescent coping styles following a natural disaster: An ESEM analysis of the kidcope. *School Mental Health*, 11, 335-344. <https://doi.org/10.1007/s12310-018-9288-x>

Schoenmakers, E.C., van Tilburg, T.G. ve Fokkema, T. (2015). Problem-focused and emotion-focused coping options and loneliness: How are they related?. *European Journal of Ageing*, 12(2), 153-161. <https://doi.org/10.1007/s10433-015-0336-1>.

Seifge-Krenke, I. ve Shulman, S. (1990). Coping style in adolescence: A cross-cultural study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 21, 351-377. <https://doi.org/10.1177/0022022190213006>

Sözen, E. (2019a). Lisans öğrencilerinin deprem farkındalıkları ile sürdürülebilir deprem farkındalıkları arasındaki ilişki düzeyleri, II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Türkiye, 3-5 Ekim 2019, Eskişehir.

Sözen, E. (2019b). The earthquake awareness levels of undergraduate students. *Journal of Pedagogical Research*, 3(2), 87-101. <https://doi.org/10.33902/JPR.2019254175>

Sözen, E. ve Genç, M. (2023). Üniversite öğrencilerinin deprem bilgi düzeyleri ve sürdürülebilir deprem farkındalıkları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 5(2), 148-165, <https://doi.org/10.46464/tdad.1288571>

Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). Using multivariate statistics, Pearson, Boston.

Tkachuck, M., Schulenberg, M.A. ve Lair, S. (2018). Natural disaster preparedness in college students: Implications for institutions of higher learning, *Journal of American College Health*, 66(4), 269-279. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1431897>

Türksever, Ö. (2021). Öğretmen adaylarının deprem farkındalıkları ile depreme karşı hazırlık durumu düzeyleri arasındaki ilişki. *Journal of History School*, 14 (LIII), 2681-2701. <https://doi.org/10.29228/joh.51799>

Uğur, K., Kartal, F., Mete, B., Tamam, T. ve Demirkol, M.E. (2021). Deprem sonrası akut stres bozukluğu olanlarda travma esnasındaki çözülmenin, anksiyete düzeyi, algılanan stres, anksiyete duyarlılığı ve deprem stresiyile baş etme ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 32(4), 253-260, <https://doi.org/10.5080/u25892>

URL 1, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023_Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf (Son erişim: 28.02.2023)

Yolcu, M. ve Bekler, T. (2020). Deprem kültürü ve farkındalık çalışmaları: Şili ve Elazığ depremlerinin karşılaştırılması. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 71-82.

Yöndem, Z.D. ve Eren, A. (2008). Deprem stresi ile baş etme stratejileri ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 60-75